

Az elmúlt évezredekben nagy elemi erők döntöttek le és emeltek fel városokat — egy várost újra és újral a középkori Rómát a Colosseum kőveiből építették: az „Örök Város”-ban tehát harmadfélszázad rétegződik egymás fölé.

Budapestet is olyan sokszor döntötték le, emeltek fel nagy elemi hatóerők, hogy az 1810. évi tabáni tűzvész után és az 1838-as pesti árvíz után ötödször építették újjá Budát és Pestet. Budavárában Aquincumból származó téglá- és kődarabokat találtak, Obuda nagyrészt aquincumi fundamentumokon épült.

Ennek ellenére sem volt folyamatos a Vár fejlődése. A történelem folyamán az uralmi rendszerek változása miatt egyik uralkodó nem folytatta, a másik nem tisztelte eléggé a rámaradt emlékeket. A Vár fejlődésének rapszodikus menete már a Habsburgok fellépésekor tapasztalható. *II. Lajos felesége*, az energikus Habsburg Mária és I. Ferdinánd *Budát nem mint Mátyás városcsodáját tekintette, hanem ellenszenvel nézte az egykori nagy renaissance uralkodó nyomát*, az immár elbukott ellenpárt omádozó épületeit. Mátyás halála után a hatalmas budavári palotát tartozékaival együtt használták, de nem tisztelték.

Amikor 1867-ben a kiegyezés után megindult a harc a Vár újjáépítéséért, a tervezők előtt egy egészséges, levegős, modern palotaváros délibábja lebegett, de a gyűlöletes osztrák uralomra emlékező függetlenségi szemléletű lakosság csak az osztrák emlékek megsemmisítésére tört. A Várat, mint erődöt anakronizmusnak tartotta, mint királyi palotát idegennek. Amíg a bécsiek például síma tervszerűséggel modernizálták a múlt század második felében az osztrák fővárost, — a magyarság igen vegyes érzelmekkel látta a kiegyezéskor felszabadult fővárosban egy osztrák várrendszer nyomait a királyi palota, a Citadella, az Újépület és a Károlyi-kaszárnya stb. épületeiben.

A századforduló építészete erősebben belenyúlt a régi állapot megváltoztatásába, de sajnos az antik képet bántóan zavaró tömegű, művészileg értéktelen alkotások keletkeztek (belső-, pénzügy-, külügyminisztériumok, Levéltár, evangélikus templom, néhány bérház stb.).

Budavára fejlesztésében tehát több mint három századot veszítettünk el. Most az öt éves tervben, a független és szabad Magyarországon végre diadalra jutott a magyar felfogás és a modern városrendező felfogása, amely történelmileg és esztétikailag jogosult rekonstrukciót végez ezen a nagymúltú területen.

Erdős Jenő

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Osztályozás

725.091

A Vár múlt délibábja és az öt éves terv valósága

Forrás:

Kis Újság
Budapest 1950. I. 18

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Idő 1950

Személy

Helyszám

Hiszen az utolsó várkapu, a várfalak legkisebb kőve és a legkisebb házikó is a múltat sugározza. A pusztuló múltból új élet épül fel, Goethe mondása szellemében: „Ein neues Leben blüht aus der Ruine!”

A mai magyar városrendezés és a haladó építőművészet, a Népköztársaság szellemének megfelelően tölti meg élettel a várpalotát, amelyben a múltban a palotatulajdonosokon kívül csak a szolgálattevők és udvari lakájok élhettek.

Az ostrom alatti súlyos sérülések már 1945-ben lehetővé tették azt a nagyméretű kutatást, melynek során a Vár középkori falmaradványai 20-ról 200-ra emelkedtek. A háborús sérülések adtak módot a századforduló idején keletkezett izléstelen épülettömegek, az ötemeletes bérházak lebontására. Az eddigi munkák után az öt éves terv alatt a modern városrendezési és műemlékvédelmi alapelveknek megfelelően átgondolt terv szerint épül újjá a Várhegy.

Az öt éves terv újjáépítési munkálatai a műemlékvédelem jegyében folynak le és nem csupán az egyes épületek, hanem a városkép egységét is megvédik.

A Vár utcaképei századokra visszanyúló házegyüttest mutatnak s ezek történelmi, építőművészeti és hangnapi városképek sorozaát adják. Ez a ház-együttel a város történetével szervesen összenőtt, harmónikus egészet alkot és mint ilyen az ország

legjelentősebb műemléki városnegyedévé vált.

A rekonstrukció ennek kultúrtörténetét és idegenforgalmi varázsát is kiemeli. Mindez, amit architektúrában magyarnak érzünk, a cícomától mentes, egyszerű, szerény, de egyszerűségében is választékos, klasszikusan tárgyalt szellem a főváros mai képéből úgyszólván már teljesen hiányzik. Csak a Várban találhatók meg azok a stílusjegyek, amelyek a városképi panorámát tartalmilag gazdagítják s egyben a jövő építőművészetet is támogatják.

A Vár különlegesen vonzó, a főváros többi részétől eltérő képe a szabálytalanul sűrűn sorakozó kis épületekből és a bizonytalan vonalvezetésű, zárt, hosszanti utcáskákból áll. Csak ritkán szakítják meg keskeny keresztutca. A zárt belső képet szimbolizálják a kívülről is látható kiemelkedő városfalak és bástyák. A Gázművek a meglévő régi karokat már felhasználták, ezek igen szépek és koridéz, hangulatteremtő erejük van. A Várba nem illő hirdetőhengereket eltávolították, egyes helyeken pedig a járdákat is eltüntetik. Ezek ugyanis gyakran feleslegesek a Vár forgalmában.

Az ostrom óta lefolyt javítási munkálatok alatt a régészek előtt feltárulnak olyan titkok, amelyeket a századok féltékenyen elrejtettek, de most napfényre kerültek.

Utcaik kőbálványai, kapualjak, a kapualjakban gótikus fülkék.

Ilyen fülkéket ilyen nagy számban sehol sem találtak, legfeljebb egy-egy kastély falában, vagy templomok kőrusaiban. Ezek az értékes leletek bizonyítják, hogy a várbeli épületek a korabeli átlagos városi színvonal felett álltak, a Vár ültországokban elterjedt középkori htre immár a helyszínen kitapintható a lóság.

Az Ince pápa-téren fekszik

a Vár legrégebbi temploma,

a Szent Miklós templom. Tornyának és románkori északi falának bemulatlására a teref megszakítják. A valamikori államkincstárba behajtó társzekerek miatt összeherdott Schulekféle földtől-ést eltávolítják. A régi pénzügyi épület előtti kellemetlen rámpát megszüntetik. Így jobb rálátás nyílik a Domokosok templomának szépen faragott szentély-köveire.

A Kapisztrán-téri templom bejárata mellett egy kút és kisebb park elhelyezésével oldják fel a tereket.

Városrendezési szempontból a Vár körvonala különösen a Duna felől nézve, pártatlan szépségű. A Várpalota építészeti tömegjátéka, a Halászbástya és Nagyboldogasszony-templom helyőrségi templom és a fontosabb monumentumai közötti kitöltés: a Vár finoman tartózkodó sok-sok épülete

gyöngyörfű sziluettet rajzol a Duna fölél.

Az öt éves terv alatt a műemlék-helyreállításának problémája a városkép helyreállításának problémájává emelkedett. A Vár harmonikus kapcsolatba kerül a körülötte elterülő természeti és emberi alkotásokkal, az öt éves terv új épületeivel: így lesz a budapesti panoráma legfontosabb alkotórésze.

Erdős Jenő

városi háziyomda 1926 — 8891